

تۆرك يوردى

ناشرى : تۆرك يوردى .

مدبرى : آق چورە اوغلى يوسف .

صافي ۱۸

۱۲ نۆز ۱۳۲۸

يىل ۱

فقط بر شرط ایله که محیط ، کتله ناس سوپه عرفانی اعتباریله یوکسک ، اینی ، کوتونی تفریق ایله مک اقتدارینه مالک اولمالیدر . والا منطق عوامک حاکم اولمئسندن ، سوپه دینی و مدنیه نك تدیسندن باشقه بر نتیجه ویرمئز : کندیشنی جاهل ، متعصب بر محیطه بکندیرمک ایچون عرض خدمت ایدنلر آراسنده رقابت و مبارزه ، ساحه علم و عرفانده دکل ، میدان جهل و تعصبده اولور ، بو موفقیت عوامک منطقده دهه زیاده رعایت ایتمکده ، محیط ایچنده حکمران اولان خرافات و اساطیر دهه زیاده ابراز تمایلات ایله مکده قازانیلیرکه بوده برملت ، بر قوم ، بردولت ایچون اولدیریحی بر حال دیمکدر . ومع التأییف عالم اسلامده الیوم حکمران اولان شوایکنجی حالدیر . بو بر معنوی آنارشی درکه امتدادی ده موت معنوی و حتی حقیقی بی موجب اولابیلیر . بز شو حالدن قور تولق ایسته یورسه قومی و وحدت و حیاتی تأمین ایتک نیتنده ایسه ک ، دینک ممثلی یولان صنف روحانینک بر آن اول تشکیلاتنه کیریشمه لی یز ، ناسه دیناً رهبرلک وظیفه سفی یالکیز جدی مکتبلرده یتیشدیره جکمز ، حقایق و انوار اسلامییه بی عارف علمایه تفویض ایتلی یز . ایسته شو تشکیلات و شوکی علمایه تورکملکک احبا و توحیدی ایچون الک مؤثر عامللردن بریسی اولاجقدر . دیگر ایکی عامل یعنی معلم و محرر لر حقنده کی بیاناتمزی کله جاک مقاله به تعلیق ایدیوروز .

امیر آغایف

جغرافیا و استوغرافیا

ایران تورککاری

۳

ایران تورککارینک احوال سیاسیّه سندن بحث ایتکی اوچنچی مقاله مزه

بیراقیشدق .

ایرانده تورکار ، نهرو سپاده اولدینی کی محکوم ، ونده تورکیه ده اولدینی کی

حاکم بر ملت دکلدرلر . ایران تورکلری ، اصل ایرانلی اولان فارس لرله حقوقده مساوی وطنداش حالده بولنیورلر : عین حق لری ، عین امتیازلری حازدرلر ؛ اوکی لك چکمز لر .

بش یوز سنه دنبری ایرانده حکمران اولان پادشاهلر هب تورک عرقندن کلدی لر ؛ بوکون اجرای سلطنت ایدن قاچار سلاله سی ده تورکمن قبیله لرندن بر قبیله یه منسوبدر . فقط ایران حکمدارلرینک تورک اولماسی تورکلره خصوصی بر امتیاز بخش ایتدیکی کبی فارس ملتینک تضییقه ده سبب اولامشدر .

حکمدارلرک تورکلکنه رغماً مملکتک لسان رسمیسی فارسی قالش ، و مراسم و تشریفاتده هب فارسی عنعناتی محافظه اولمشدر . ایرانده فارس لر ، تورکلرک قوتلی بازولرینه ، جنکاورلک سجه لرینه طیانمشلر ، تورکلرده فارس مدنیتک منویته استناد ایله مشلر و بوسورتله تشریک مساعی ایدرک ایران حکومت حاضره سنی وجوده کتیرمشلردر .

فارس لر تورک حکمدارلری کندی ملت لرینه معارض بولماقلرندن اونلری ملی ایران پادشاهلری کبی تقدیس ایتمشلر ، تورکلرده فارس مدنیتی و فارس لسانی ملی برلسان ادبی کبی قبول ایله مشلردر . بوسورتله بشیوزسنه دنبری شاهلق تختده بر تورک خانی اوطوریورسه ده کرک بوخانلر ، کرکه تورک اهالی ایرانلیلاشمش ، یعنی فارس لر طرفندن تمیل اولونمشدر . جزئی مقدارده تورکمنلردن باشقه تورکلر یعنی آذر بايجانلیلر و قشقائیلر ایرانک مذهب رسمیسی اولان شیعی لکه تابعدرلر .

شیعی لك ایران تورکلرینی اوقادار فارس لشدیرمشدر که شمعی اونلر کندیلرینی تورک لشمش فارس ، یعنی اصلاً ایرانلی تلقی ایدرلر ! ..

فارس لر یالکز منویات ساحه سنده قالماملر ، اداره ملکیه امورنده دخی تفوذلرینی بر درجه محافظه ایدم بیلیمشلردر ؛ مثلاً الیوم حکومت سورمکده اولان قاچار سلاله سی عصرنده صدر اعظملق مقامی فارس لر حصر اولونمش کیدر ؛ قاچار شاهلری یالکز ایکی تورک صدر اعظم استخدام ایتشلردر که اونلرده محمد شاه زماننده کی حاجی میرزا آقاسی ایله مظفرالدین شاه دورنده کی شاهزاده

عين الدوله در. بونكه برابر توركلر ، معنأ مغلوب اولدقلرى فارسلمر قوه ماديه جه
تقو قلدن ناشى ايران حيات سياسيه سنده يك مهم برموقع طوتارلر : ايرانده
ياشايلان تورك قبيله لرى (شاه سوهن ، قشقائى ، توركمن .. الخ) ايران دولتنك
طبيعى عسكر لريدر . ناصرالدين شاه زماننده حقيقه يالكىز كاغد اوزرنده
موجود اولان يوز بيك نظام عسكرندن ۳۳ بيكى يالكىز آذربايجاندىن اخذ
ايديلور ايدى . ضابطانك چوغى توركدر ؛ سپهسالارلق (سرعسكرلك) مقامى
على الاكثر توركلر طرفندن اشغال اولنور .

قاجار سلاله سنده منسوب اولان شاهزاده لر مختلف ولايتلرك واليكنه عسكرى
وملكى صلاحيت واسعه ايله تعيين ايدلمشلهر وبو صلاحيت واسعه نك تايمين
ايتمش اولدينى فرصت نتيجه سى اوله رق ايرانك هر طرفنده تورك پرنسلىر كنيش
مالكانه لر صاحبي اولمشلردر . واليكلرك على الاكثر قاجار پرنسلىر آلتده
اولديغندن دركه ايرانك هر طرفنده توركلردن بويوك اراضى صاحبلرى بولوندينى
حالده آذربايجانده اراضى صاحبي اولان فارسلىر عادتاً يوق كيدير .

قاجارلرك زمان سلطنتلرنده بر قاج كيشى ظهور ايدرك آوروپا مدنيتك
ايرانه ادخالى يولنده مجاهده ايتمشلهر وخلقك تجدد وترقيسنه خدمتده موفقيتله
شهرت ياب اولمشلردر . بونلر مياننده تورك شاهزاده لرندن وليعهد سلطنت عباس
ميرزا برنجى لك شرفنى احراز ايدمر . عباس ميرزا ايلك اول ايرانده آوروپا وارى
عساكر نذاميه تشكيل وبونك ايچون انكلتره دن ضابطلر جلب ايتمش ايدى .
بو متشبت شاهزاده يالكىز عساكر ك تنظيميله قلاماش جهت ملكيه جه ده
وسائل ترقى وتعالى ملك اوله جق اسبابك بر آن اول ايرانده حصولى ايچون
مساعى جيله كوسته رمش ايدى : اونك همنى سايه سنده (تقريباً يوزسنه اول)
ايرانده ايلك مطبعه تاسيس اولونمش وبرنجى دفعه اوله رق تورك شهرى اولان
« تبريز » ده قورشون باصمه سى كتابلر نشرينه باشلانيلمشدر . او آراق ايرانه
اعلان حرب ايتمش اولان روسلرك ، ايكى سنه مدت اوعراشدقندن ويك شدتلى
مقاومتلرله صارصيلدقندىنصكره ، آنجق ايرانيلىر غلبه ايدم بيلمه سى تجدد پرور
عباس ميرزانك اصلاحات واقدامات وطن پرورانه سى نتيجه سى ايدى . اكر بو

روس محاربهسى وبالنتيجه مغلوبيت اولمايه ايدى ، بومغلوبيت سيئەسى اوله رق عباس ميرزانك باشلامش اولدينى تشبثات عقيم قالمايه ايدى ، احتمال كه ايرانك تكمامل سياسي باشقه بريولده يورور و ايران بوكونكي حاله كلمه مش اولوردى . عباس ميرزادن سوگرا صدر اعظم لردن برقاجى دها اصلاحات فكرينه دوشمشلر ، وبعض تشبثلرده دخى بولونمشلر ايسه ده عباس ميرزا قادار بر موفقيته مظهر اولاماشلردر .

عباس ميرزا ، سلاله قاجاريه نك ايلك حكمدارلردن فتح على شاهك اوغلى ايدى . ولى عهد سلطنت اولدينى حالده نائب السلطنة عنوانيله تبريزده اوطورردى وبو تورك شهرينى كندى اصلاحات وطنپرورانه نه مركز فعاليت اتخاذايتمشدى .

او زماندن برى تبريز (ولى عهد نشين) اولمش وقاجار سلاله سندن كلن شاهار هپ تبريزده بويومش واو تورك محيطنده تربيه آلماشلردر .

وليعهدلر ، آذربايجان ولايتك بويوك واليسى رتبه سنى حائز ايدلر . ايلريده شاهاق مقامنى احراز ايدم جك لردن اهاينك حرمتنه مظهر اولمق امليله ولى عهدلر بالطبع سيأت اداره يه اوقدر ميدان ويرمه مشلر ، بو سايله آذربايجان ولايتى سارولايترلر نسبتله دها مساعد شرائط سياسيه تحتده باشامش ، روح ومعنوياتجه دها آزايلشدر . بوندن باشقه شاهلر على العموم آذربايجانده بويوديك لردن كنديلرينى اورالى كېي تلقى ايتمشلر وداثما آذربايجان منافعينى باشقه ولايتلرله مقدم طوتمشلردر . بو حركتلرى كندى نقطه نظرلردن بر تدبير سياسى ايدى .

زيرا ايران قواى عسكريه سنك قادرو سنى تشكيل ايدن توركلرى تلطيف ايتك ، مربوطيت جنسيه دن صرف نظر ، حكمت حكومته ده موافق كوريليورردى .

ايران مشروطيتنى اعلان ايتمكه قلوب اهالى ده عمومى برحبت قازانان مظفر الدين شام بو خصوصده دها ايلرى كيتمش وخلاف تعامل اوله رق بدرينك قتلى متعاقب تاج وتخت سلطنتى تسليم آلمق اوزره تبريزدن طهرانه كلديكنده ولى عهدلر كندى استخدا ايتمش اولدينى برلى (يعنى تورك) معيتنى ده كنديسيله برابر آلمش كتيرمش وينه خلاف تعامل اوله رق تورك شاهزاده لردن عين الدوله ينى

مقام صدارته كچيرمش ايدى . مظفرالدين شاهك وفاقى متعاقب اوغلى محمد على شاه پديرىنك خلافة اوله رق آذربايجانه عداوت بسله دى . فقط بو عداوتك نمره سنى اقتطافده كچيكمه دى : قانون اساسى به قارشى عصيان ايدن بومتمردشاه كندينه قارشى سلاح بدست مدافعه اوله رق آذربايجانى بولدى ..

آذربايجانك مركز ولايتى اولان (تبريز) ايرانك ايكنىچى پاتخنى كچى تلقى ايدىليور . طهراندن سوكره شاهلر مملكيتك الهمم شهريدر . كثرث سكنه سى [*] واهميت تجاريه سيله بالمله ايران شهرلرينه تفوق ايدر .

آذربايجانليردن ملكيه مأموريتلرنده استخدام اولنانلر ، عسكرلردن آز ايسه ده اخير آخارجيه نظارتى مأمورى مياننده توركلر يك مهم بريكون تشكيل ايدهلر ؛ حال حاضرده ممالك اجنبيه ده مقيم ايران سفرا وقونسولسارينك مليتى تدقيق ايدهلر اولورسه ق اكرينك آذربايجانلى تورك اولدينى ميدانه چيقار : ايران قونسولسارى اكرينله قافقاسيه وممالك عثمانيه كچى تورك مملكترلينه تعيين ايدلديكلردن ايران حكومتجه بورالره تورك مأمورلر تنسيب ايديلشدى . خارجيه نظارتنده بويوك مأموريتلر دخی بدرجه به قدر ترفيع رتبه اصوله تابع اولديغندن بومقاملرده مأموريت عسكريه كچى توركلر الينه كچمشدر .

دولت عليه عثمانيه ايله ايران دولتك آره لرنده تأسس ايدن مناسبات وداديه نك ابتداسندن بو آنه قدر در سعادت سفارتنه تعيين ايديلن ايران سفراسنك برايكى كيشى مستثنى اولق اوزره هپسى تورك در .

آذربايجانك سائر ولاياته نسبتله ده آ از تضيق كورمش اولماسنه ، ممالك متمدنيه ياقين بولونماسنه ، ودائما روسيه وممالك عثمانيه به مناسبتدار اولماسنه علاوه ايران توركلرينى فارسله نسبتله ده مساعد برحاله بولونديران برسبب دخی واردركه اوده سجيّه ذاتيه لريدر : ايران توركى باشقه تورك قارده شى كچى براز محافظه كاردر . آذربايجانلى بر تورك ، شيرازلى بر فارسدن ده متعصب در . تورك فارس قدر حراندیش دكل ، فقط اونك قدر عز مسز ولاهالى ده دكلدر : تورك ده متين ودها ثباتكاردر .

[*] تبريزك عدد نفوسى (۲۵۰) بيكه بالغدر . بو عدد ، (تورك يوردى) نك ۴ نجى صايبسنده مراتب خطاسى اوله رق (۵۰) بيك كوستريلشدر .

آلتی سنه دئیری دوام ایدن وفجیع برنتیجه ایله ختام بولمق اوزره اولان ایران انقلابنده آذربایجانلیلرک مستتا بر موقع احراز ایتمه لرینک باشایچه سببی ده بودر . آذربایجانلی متعصب بر مسلمان اولدینی کبی متعصب مشروطه جی واوله ده متعصب بر شاهجی در . وبوسجیه سایه سنده ایدی که تبریز تمام ۱۱ آی محاصره به قاتلاندی واهالیسی ا ککک یرینه صمان ییدی ده ینه استبداد عسکرینه تسلیم اولمادی ... کذا بوسجیه لر یله در که انقلابک میدان چیقاردینی سیالر ایچنده یوکسک مقاملری طوتانلر تورکلر اولدی . اوائل انقلابده هیچدن بر قیام عمومی توره دن ستار خان کبی قهرمانلره ، عباس آقا کبی فدائیلره ، سعید ساماسی کبی حریت شهیدلرینه تصادف ایدیلر .

ایران تورکلری انقلابک یالکمز مادیاتی دکل مغولیاتی ده اداره ایتشلردر . تبریز عادتا ایران افکار احرارانه سنک برناظم مطلق اولمشدر ، مشروطیتک بر درجه استقرارندن و مجلس ملینک کشادنن صوکرده تورکلرک حیات سیاسی ده اهمیتلری آرتمش وعدد لرینک نسبتدن فضله فعالیتلری کورولمشدر . کرک برنجی مجلس ده وکرک ایکنجی مجلس ده آذربایجان وکیللری نفوذ نظر وحیت وطنیه جه سائر آرقداشلرندن دائما یوکسک بر موقعه بولونمشلردر .

ایکنجی مجلس دورنده تشکیل ایدیلان هیئت وکلا میاننده بر قاج تورک نظاری بولندینی و احمد شاهک اصغریت سنی مناسبتیه نیابت سلطنت مقامنه سچیلن عضدالمملک تورک اولدینی کبی اونک وفاتی متعاقب انتخاب ایدیلن وشیمدیکی حالد دهخی مقامنی صاقلامقده اولان ابوالقاسم خان ناصرالمملک ده تورک در .

ایران تورکلرینک حیات مشروطیتده کی روللرینی - اهمیت مخصوصه سندن دولانی - باشقه بر مقاله به براقیورم .

رسول زاده محمد امین